

Súbor skla z Bratislavského hradu

MARTA MARUNIAKOVÁ

Počas systematického archeologického výskumu Bratislavského hradu sa v roku 1963 našiel v priestore pod schodiskom pri Korunnej veži veľký súbor skla. Celkove tu bolo viac ako 40 úlomkov nádob, 170 fragmentov okenných terčov a 1 celá nádobka. Súbor pochádza z priestoru zamurovaného pri Pálffyovskej prestavbe hradu v rokoch 1635—1649, čím je určená horná hranica datovania súboru. Za poskytnutie nálezového celku a za súhlas na jeho publikovanie ďakujem autorke výskume T. Stefanovičovej.

Lekárnická banka (obr. 1 :a) sa jediná zo súboru zachovala celá. Mala svetlohnedú, krakelovanú sklovinu. Banky sa v praxi používali na najrôznejšie účely, pri tejto uvažujeme o banke na odsávanie krvi. Najstaršie zachované stredoveké sklené banky v Európe pochádzajú zo 7.-8. st. z Porýnia (Rademacher 1933, tab. 2:c, d). Početné sú zachované ikonografické pramene, môžeme spomenúť napríklad zobrazenie v evanjeliári z Čiech z roku 1368 (Dějiny hmotné kultury 1985, obr. 391). Vzhľadom na praktickú funkciu a najmä na kvalitu skloviny ju považujeme za domáci výrobok rámcovo datovaný do 14.—1. pol. 17. stol.

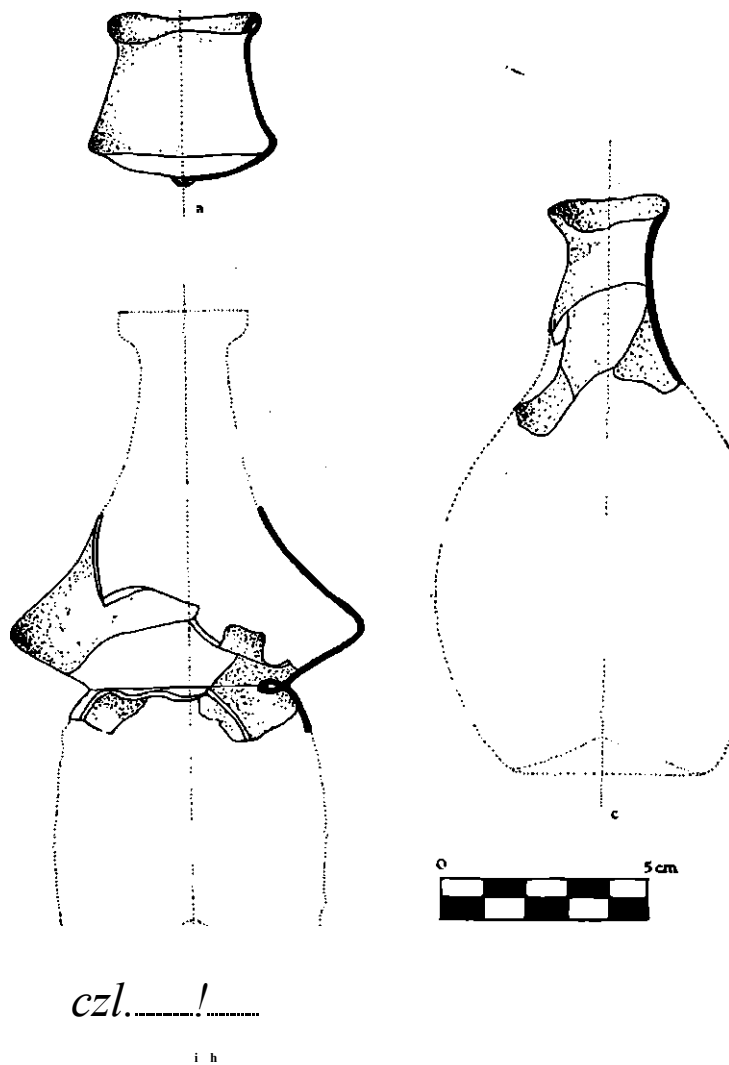
Flaše: Spolu to boli fragmenty z 8 rôznych exemplárov. Prvý typ predstavovala dvojkónická fľaša (obr. 1:b) z kvalitného tenkostenného, bezfarebného skla. Dvojkónické flaše boli v stredoveku veľmi rozšíreným druhom dutého skla. Poznáme ich z nálezov na veľkom území od Porýnia po Juhosláviu. Na Slovensku sa našli v Bratislave (Baxa 1977, s. 50; Baxa 1980, s. 40; Plachá—Nechvátal 1980, s. 44), v Trnave (Meszárosová 1983, obr. 2) a na hrade Devín (Fúryová—Janovíčková 1986, obr. 11:6). V Čechách sa ich našlo nepomerné viac. Veľké množstvo nálezov pochádza i z Maďarska, najmä z Budapešti (Garády 1943, obr. 38: 4,6,8; Holi 1966, obr. 39:5,6 a obr. 40; Gyúrky 1971, obr. 16, tab. 2:18; Gyúrky 1982b, obr. 13:4, 9, 11). K. H. Gyúrky ich považuje za import z Talianska (Gyúrky 1971, s. 217). Najväčší rozmach výroby týchto nádob zaznamenávame v 14.—15. st. Z tohto obdobia pochádza najviac archeologických nálezov i zobrazení na súdobých výtvarných dielach. Za všetky spomenieme aspoň bibliu Václava IV. (1378—1419; Holi 1966, obr. 69). Bratislavský exemplár považujeme vzhľadom na vysokú kvalitu tenkostennej skloviny za import z Talianska zo 14.—15. st.

Ďalší typ fliaš z Bratislavského hradu predstavovali dve hruškovité fľaše (obr. 1 :c, obr. 2) z bezfarebného skla, značne poškodeného koróziou. Najviac hruškovitých fliaš sa doteraz našlo v Nemecku, kde boli datované do 15.—16. st. (Rademacher 1933, tab. 14:a, b, tab. 15:a-c; Schlosser 1965, obr. 68; Dexel 1973, obr. 432b; Schiitte 1976, obr. 7:7; Lappe 1979, obr. 2:1, obr. 3:3). Niekoľko exemplárov poznáme i z Maďarska (Gyúrky 1982b, s. 204). Z ikonografických dokladov môžeme spomenúť vyobrazenie na dverách pokladnice kláštora v Aachen z 2. pol. 15. st. (Rademacher 1933, tab. 14:d). Bratislavské fľaše považujeme za domáce výrobky.

Tretí typ predstavovali dve fľaše s guľovitým telom (obr. 3 a 4) zdobené šikmým žliabkovaním. Boli vyrobené z bezfarebného skla poškodeného koróziou. Fľaše tohto typu boli v Európe rozšírené najmä v priebehu 14.—15. st. Našli sa v Nemecku (Rademacher 1933, tab. 8 x, e), v Maďarsku (Gyúrky 1985, obr. 2:1,4, obr. 3:8), v Juhoslávii (Andelič 1975, tab. VI: 26a-e), v Taliansku (Gasparetto 1975, tab. II:

5, 11, 11 bis), v Čechách (Lehečková 1975, obr. 5; Černá 1976, s. 162, č. kat. 7; Frýda 1979, tab. VIII: 143-147) i na Slovensku (Plachá-Nechvátal 1980, obr. 3: 17; Ruttkay 1982, s. 247; FURYOVÁ—JANOVIČKOVÁ 1984, obr. 4 a 5). Z množstva ikonografických prameňov spomenieme aspoň obraz Posledná večera z roku 1500 z kláštora v Okoličnom. Pôvod týchto fliaš sa hľadá v Sýrii, odkiaľ sa v 11.—12. st. rozšírili po Stredozemnom mori do Talianska a do južného Francúzska (Drahotová 1982, s. 28). Zo súdobých vyobrazení vyplýva, že sa používali pri stolovaní ako fľaše, z ktorých sa nalievala pálenka alebo víno.

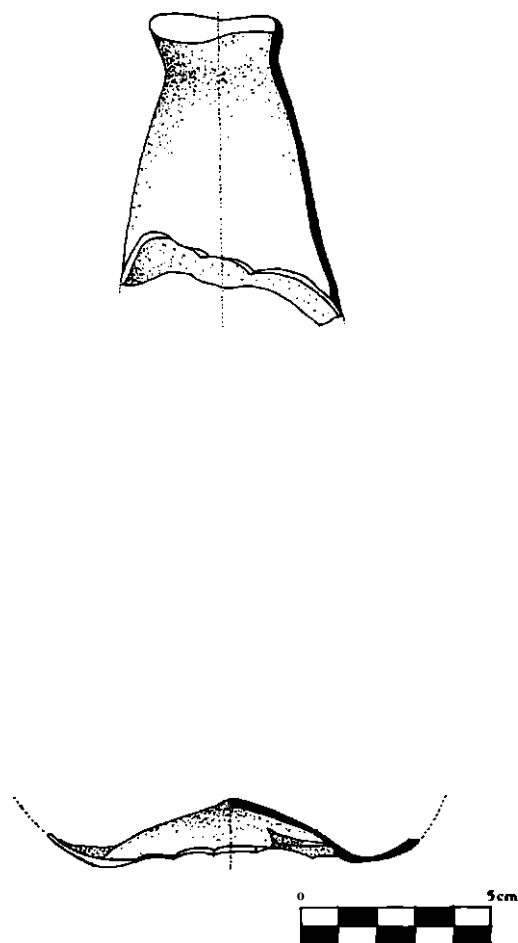
Z fliaš pravdepodobne pochádzajú i 3 kužeľovito vytlačené dna z bezfarebnej skloviny.

Obr. 1. a — lékárnická banka, b — dvojkóniecká fiala, c — menila brulkovita fiala.

Kutrolfy: Spolu sa našli úlomky z 5 rôznych exemplárov. 4 torza boli z kutrolfov s hrdlom z jednej rúrky (obr. 5: a—d). 3 boli hladké a 1 mal hrdlo zdobené šikmým žliabkovaním. Fiaty exemplár bol zdobený predfúknutím do vzorovanej formy a hutníckym dekorom na podhrdlí (obr. 6). 4 torza z bezfarebného skla značne zasiahnutého koróziou patria renesančnému typu kutrolfu so splošteným guľovitým telom a dlhým, rúrkovitým, mierne ohnutým hrdlom. Analogické exempláre poznáme z Maďarska (Borsos 1974, obr. 19; Gyurky 1974, tab. XLIX: 6, obr. 3 a 4; Holi 1978, obr. 1 a 6 vľavo hore; Gyurky 1982 b, obr. 13: 1) a z Nemecka (Rademacher 1933, tab. 13: b—f; Weiss 1966, obr. na s. 111) z 15.—16. st. Podobný kutrolf zo 16. st. sa našiel i na Filakovskom hrade (Fúryová—Janovičková 1986, s. 197, obr. 10: 3). Ako ikonografický prameň môžeme uviesť obraz Smrť Panny Márie z roku 1490 v kostole sv. Alžbety v Košiciach.

Piaty kutrolf z bezfarebného skla je bohato zdobený výrobok, jemne remeselne spracovaný. Najbližšou analógiou preň je kutrolf z Bratislavy — západného suburbia z konca 16. st. (Fúryová—Janovičková 1986, s. 197, obr. 9: 2). Podobne boli zdobené

Obr. 2. Vážila hruikovitá fiala.

Obr. 3. Fiala s guľovitým telom.

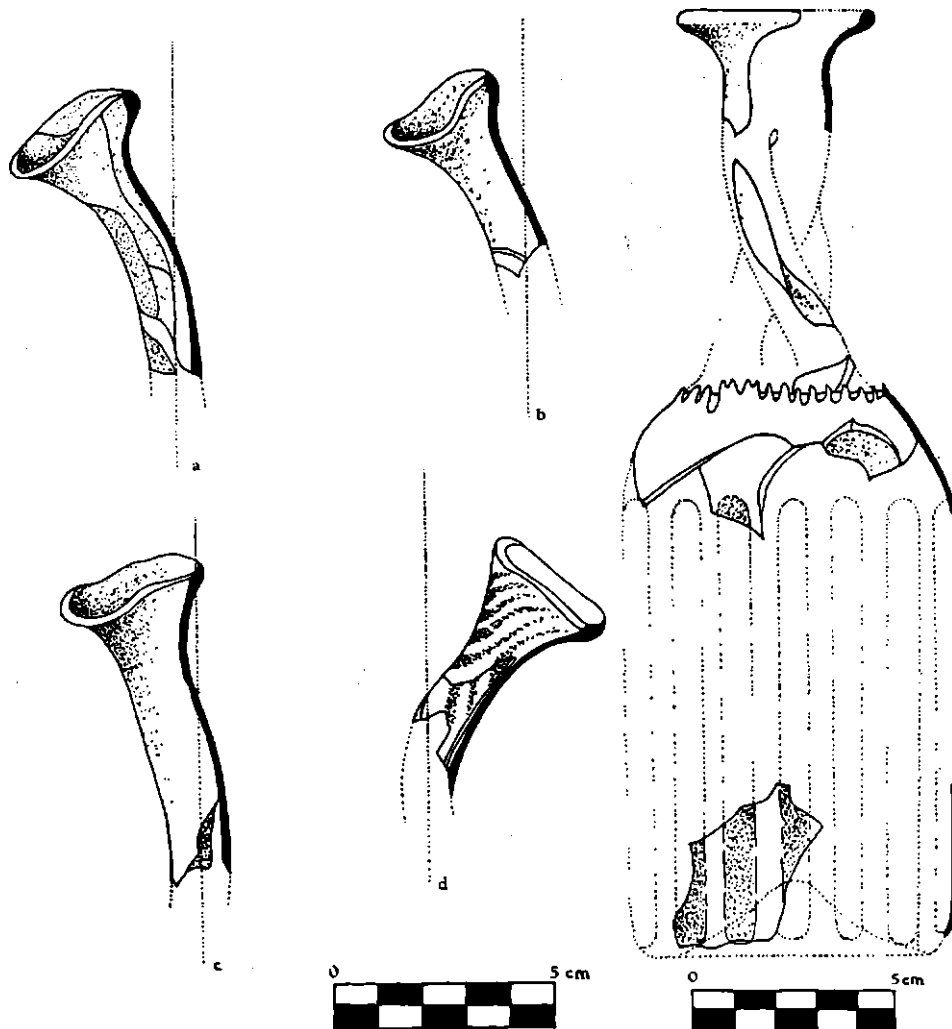

Obr. 4. Fiala s guľovitým telom.

i viaceré kutrolfy z Nemecka, datované do 16.—zač. 17. st. (Břemen 1964, obr. 172; Schlosser 1965, obr. 71; Kämpfer 1966, obr. 113 a 190; Kämpfer 1977, obr. 49; Essen und Trinken, Feuer und Licht 1983, obr. 487). Otázka proveniencie kutrolfu z Bratislavy zostáva otvorená: na jednej strane ide o luxusný výrobok, aké sa používali najmä v šľachtickom prostredí, ale na druhej strane kvalita jeho skloviny nie je taká vysoká ako v prípade jednoznačných importov, napríklad vojkónickej fľaše.

Kanvica z kvalitného tenkostenného skla s perleťovým povlakom (obr. 7) má predlohy v kanviciach vyrábaných v Benátkach v priebehu 2. pol. 15. a v 16. st. (Kämpfer 1966, obr. 67; Mariacher 1966, obr. 62; Hetteš 1973, obr. 11). Domnievame sa, že i tento exemplár je taliansky výrobok zo 16. st., čo naznačuje vysoká kvalita takmer papierovo tenkej skloviny.

Flakónik (obr. 8a, b) je medzi nálezmi zo súboru jedinečný použitou sklovinou — bielym mliečnym sklom. Na hrdle bol zdobený modrými emailovými bodkami. Tvarom tela sa mu najviac podobá malá lekárenská fľaštička z Poľska zo 16. st. (Polskie szkło do połowy 19 wieku 1974, obr. 13). Jemným vyhotovením a kombináciou mlieč-

Obr. 5. a, b, c, d — torza kutrolfov.

Obr. 6. Zdobený kutrolf.

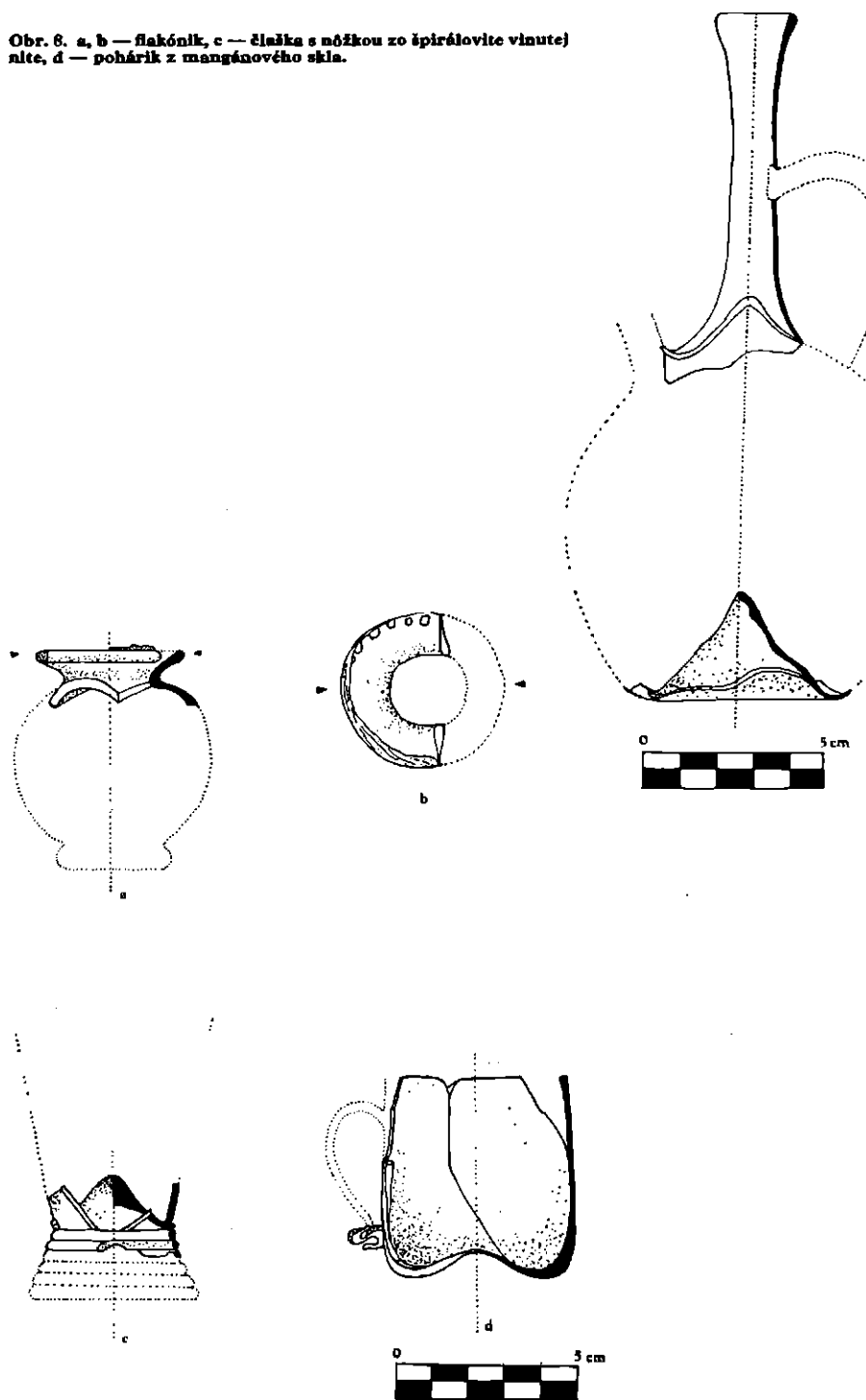
nobielej skloviny s emailovou malbou je mu blízky iný nález zo Slovenska — súdkovitý pohár s malovanou vedutou stredovekého mesta zo 16. st. nájdený na Kežmarskom hrade (Polia 1971, obr. 103, tab. LIII: 9). Bratislavský exemplár sme nazvali flakónikom, lebo ide o luxusný, jemne pôsobiaci výrobok, ktorý zrejme slúžil na uchovávanie niečoho vzácného, v malom množstve, napríklad voňavky, či balzamu. Predpokladáme, že ide o import z Talianska z 2. pol. 15.—16. st.

Poháre: Bola to druhovo i početne veľmi bohatá skupina nálezov skla. Pohárik z mangánového skla (obr. 8:d) ametystovej farby je prvým nálezom tohto druhu na Slovensku. Z mangánového skla bola vyrobená i kanvica z Plzne z 2. pol. 15. st. (Frýda 1979, tab. I: 407). Pohárik považujeme za import a datujeme ho v súlade s podobnými benátskymi výrobkami do 15. st.

Ciaška s nôžkou zo špirálovito vinutej sklenej nite (obr. 8:c) bola vyrobená z bezfarebnej skloviny značne poškodenej pôdnou koróziou. Podobná nádobka

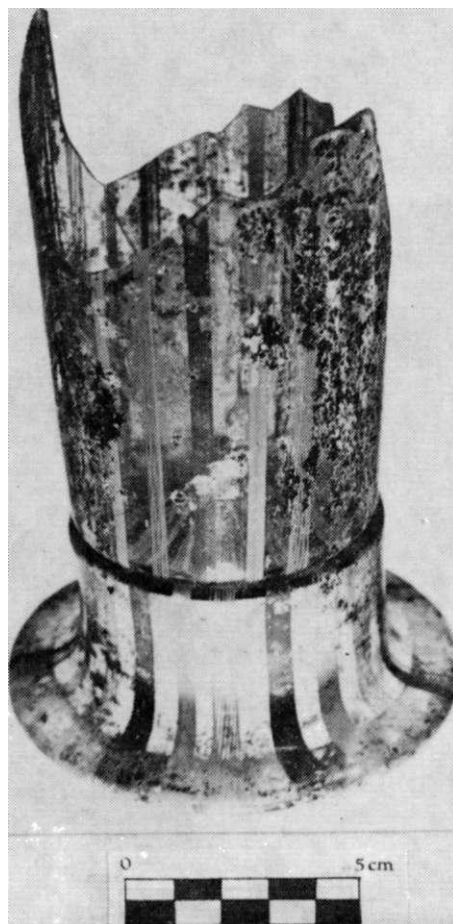
Obr. 7. Kanvica •

Obr. 8. a, b — flakónik, c — žilka s nůžkou zo špirálovite vlnutej nitě, d — pohárik z mangánového skla.

z 1. pol. 16. st. sa našla v porskom Plocku (Ciepiela 1968, s. 353—354, obr. 7). U nás sa analogické torza našli na Filakovskom hrade (Furyová—Janovičková 1986, obr. 4: 8), v západnom suburbiu v Bratislave (Furyová—Janovičková 1986, obr. 4:9—11) a v Ivančiciach na Morave (Šebela—Vaněk 1985, č. kat. 749). Preto i bratislavský nález datujeme do 16. st. a považujeme ho za výrobok domácej dielne.

Poháre na nízkej kuželovitej nôžke reprezentujú 3 exempláre, dva s valcovitým (obr. 9 a obr. 11 :b) a 1 s kónickým telom (obr. 10). Jeden z nich bol zdobený geometrickým ornamentom zo zvislých červených a bielych pásikov (obr. 9). Pretože nádoba je umiestnená v stálej expozícii na Bratislavskom hrade a nebol k nej možný prístup, nedá sa rozhodnúť, či bol dekor malovaný alebo ide o nitkové sklo. Všetky 3 poháre majú množstvo analógií zo 16., prípadne zo 17. st., najmä v Nemecku (Schlosser 1965, obr. 103, 121 a tab. VIII; Schade 1968, obr. na s. 107; Dexel 1973, obr. 428 až 430). Oblúbenosť valcovitých sklenených pohárov dokumentuje i skutočnosť, že boli napodobňované v porýnskej keramike (Holi 1978, s. 98). Bratislavské nálezy považujeme za domáce výrobky zo 16. st.

Obr. 9. Valcovitý pohár na nízkej kuželovitej nôžke.

Kónický pohár na vysokej nôžke (obr. 12:a) z bezfarebnej skloviny pokrytej hnedým povlakom zvetraného skla má analógiu v náleze z Filakovského hradu zo 16. st. (Furyová—Janovičková 1986, s. 190—192, obr. 6:17, obr. 7). Považujeme ho za domáci výrobok zo 16. st., ktorý pravdepodobne vychádza z nemeckých a z českých vzorov.

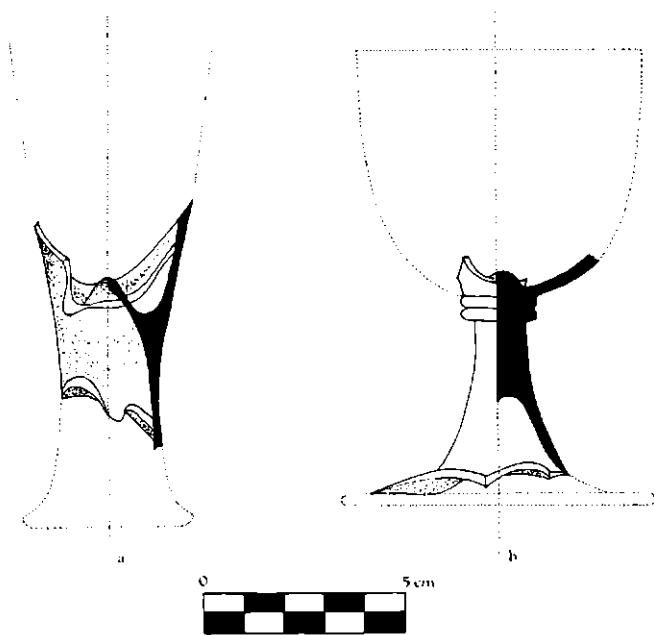
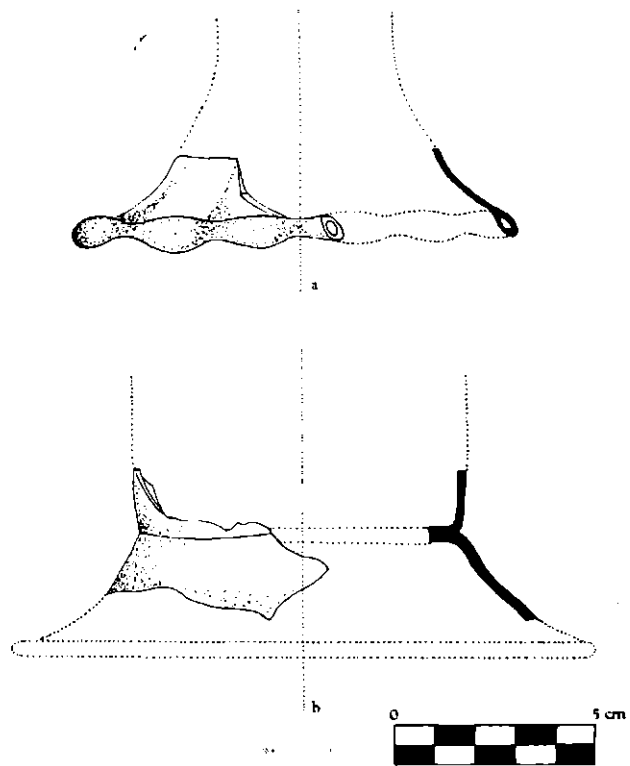
Rebrovaná kuželovitá nôžka (obr. 11:a) z bezfarebnej skloviny s perleťovými skvrnami má veľký priemer. To naznačuje, že niesla väčší kalich, pravdepodobne podnos alebo misu na ovocie. Ako analógie treba spomenúť známe bardejovské poháre vyrobené na objednávku priamo v Benátkach začiatkom 16. st. (Borsos 1963, s. 20, obr. 7; Frický 1964, s. 168) a fragment z Krásnej nad Hornádom z 1. pol. 16. st. (Furyová—Janovičková 1984, obr. 2). Zahraničné analógie z Nemecka (Schmidt 1912, obr. 36; Rademacher 1933, tab. 58:b; Jantzen 1960, obr. 1; Kämpfer 1966, obr. 67), Talianska (Gasparetto 1958, tab. 30; Mariacher 1963, obr. na s. 60, 92, 96 a 97) a z Anglicka (Honey 1946, tab. 21; Barrington Haynes 1948, tab. 14:b, 31 :c) boli datované do 2. pol. 15. a do 16. st. Nádobu z hradu považujeme za domáci výrobok zo 16. st. vychádzajúci z benátskych vzorov.

Obr. 10. Kónická fľaška na nízkej kuželovitej nôžke.

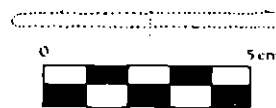
Obr. 11. a — úloмок rebrovanej
nôžky, b — fragment valcovitého
pohára na nízkej kužeľovitej
nôžke.

Obr. 12. a — kónický pohár na vy-
sokej nôžke, b — pohár na nôžke
s polgulovitou kupou.

Obr. 13. Pohár s nápisom HONOR.

Obr. 14. Pohár na balustrovej nôžke.

Pohár na nôžke s polgulovitou kupou (obr. 12:b) bol vyrobený z bezfarebnej hrubostennej skloviny. Ako analógie môžeme spomenúť benátske výrobky z 15.—16. st. (Mariacher 1963, obr. A na s. 66) a fragmenty nájdené v areáli kláštora sv. Anežky v Prahe, datované do 2. pol. 16. st. (Hejdová—Reichertová 1982, obr. 6). Je to výrobok domácej dielne, ktorý ťažkopádne v nekvalitnej sklovine napodobňuje elegantné benátske poháre.

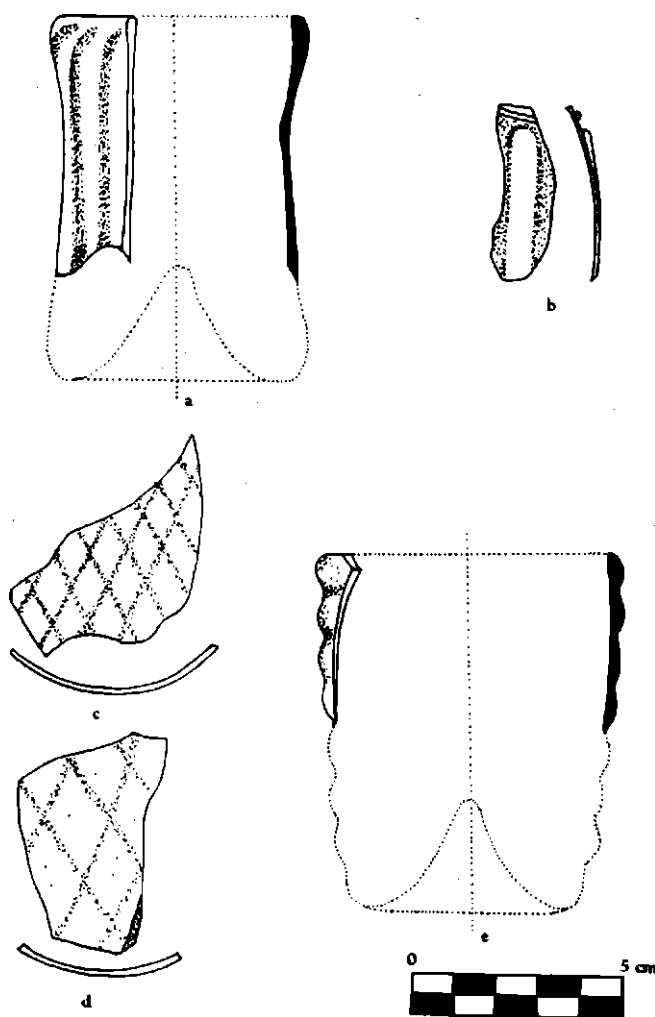
Pohár s nápisom HONOR (obr. 13) ako jediný kus zo súboru publikoval už v roku 1973 K. Hetteš v katalógu k výstave Benátske sklo v československých zbírkách (Hetteš 1973, text k č. 210) a datoval ho do 2. pol. 16. st.

Pohár na balustrovej nôžke (obr. 14) bol vyrobený z tenkostenného bezfarebného skla s modravým nádychom. Balustrová nôžka bola zdobená plasticky vystupujúcimi polgulôčkami a zvislými rebierkami. Balustrová nôžka sa pri pohároch benátskeho pôvodu a pri nádobách snažiacich sa napodobňovať benátske výrobky

vyskytuje tak často, že zďaleka nemožno vymenovať všetky analógie. Nálezy poznáme z veľkého územia Európy od Anglicka po Balkán. Bratislavský exemplár s dekoratívnymi hrbolčekmi má zatiaľ jedinú analógiu v nálezoch zo Šopronu z 2. pol. 16. st., ktoré Imre Holi označil za výrobky huty ležiacej severne od Alp (Holi 1978, s. 100, obr. 4). Preto ho považujeme za domáci výrobok z 2. pol. 16.—1. pol. 17. st.

Opticky zdobené fragmenty: Pri väčšine z nich išlo o také malé úlomky, že sa nedalo určiť, z akých nádob pochádzajú.

Okraj so zvislými rebrami (obr. 15:a) pochádza pravdepodobne z cylindrického pohára. Sklovina fragmentu bola pokrytá nepriehľadnou hnedozelenou krusťou. Na základe analógií (Bremen 1964, obr. 73, 74; Győrky 1985, obr. 3: 4, 6; Fűryová—Janovičková 1986, obr. 2: 1, 3: 7) sme mohli tento úlomok určiť ako domáci výrobok z 15. st.

Obr. 16. a — okra) so zvislými rebrami, b — fragment so zvislým rebrom a vodorovne natavenou niťou, c, d — fragmenty s optickým dekorom kosoštvorcov, e — okra) s optickým dekorom oválnych hrboľčiek.

Fragment so zvislým rebrom a vodorovne natavenou niťou (obr. 15 :b) podľa profilácie pochádza asi z pohára. Črep je z bezfarebnej skloviny so svetlohnedými škvŕnkami. Natavená niť je z modrého kobaltového skla. Ako analógiu možno uviesť úlomok zo západného suburbia v Bratislave z 2. pol. 15. —zač. 16. st. (Fúryová—Janovičková 1986, obr. 4: 2, 14: 1).

Fragment s optickým dekorom z vypuklých oválnych hrboľčiekov (obr. 15 :e) je z bezfarebnej skloviny so zelenkastým nádychom. Výrobca dosiahol optický dekor vyfúknutím sklenej bubliny do drôteného košíka. Analógie poznáme z Nemecka (Schutte 1976, obr. 6: 7), Poľska (Nawrołski 1973, tab. L : 3 ; Cnotliwy 1981, obr. 13. 10. 5—13. 10. 7), z Maďarska (Gyurky 1982b, obr. 13: 3; Gyurky 1985, obr. 3:2), ale i zo suburbia v Bratislave (Fúryová—Janovičková 1986, obr. 4:5) a z kláštora sv. Anežky v Prahe (Hejdová—Reichertová 1982, obr. 7: 7, 8). Na základe nich možno hovoriť o domácom výrobku z 15. —16. st. Toto datovanie podporujú i zachované ikonografické pramene, napríklad obraz Obed u farizeja od N. Framenta z roku 1464 (Barrelet 1953, tab. XIX).

Dva fragmenty s optickým dekorom kosoštvorcov (obr. 15:c, d) boli vyrobené z kvalitnej bezfarebnej skloviny. Rovnaký dekor bol použitý i na kúpe pohára na nôžke z Fiľakovského hradu zo 16. st. (Fúryová—Janovičková 1986, obr. 8:1, 14:12) a na pohároch z Benátok zo zač. 16. st. (Mariacher 1963, obr. B na s. 66).

Fragmenty % *tiv.* ladového skla (obr. 16:a, b) boli vyrobené z bezfarebnej skloviny. Na Slovensku je to prvý nález ladového skla. V Čechách sa nachádzajú nádoby z tohto skla y zbierkach Uměleckoprůmyslového muzea v Prahe (Hetteš 1973, obr. 23 a 24). Všetky boli vyrobené priamo v Benátkach v 2. pol. 16. st. Podobné výrobky sa len ojedinelé napodobňovali a vyrábali mimo Benátok. Preto predpokladáme, že i bratislavské fragmenty pochádzajú z Talianska zo 16. st.

Lampa (obr. 17 :a) bola vyrobená z veľmi kvalitnej, tenkostennej, bezfarebnej skloviny, zdobenej bielymi sklenými niťami. Lampa tohto typu má priame vzory v benátskych výrobkoch z konca 15.—zač. 16. st. (pozri obr. 17: b; podľa: Mariacher 1963, obr. B na s. 62). Tvarovo príbuzné boli i lampy z kráľovského paláca v Budíne z 15.—17. st. (Gyurky 1982a, obr. 4: 3—5). Analogický je i úlomok lampy z Krásnej nad Hornádom z 1. pol. 16. st. (Fúryová—Janovičková 1984, obr. 6). Z početných ikonografických dokladov spomenieme aspoň obraz Modlitba v záhrade od M. Baisatiho z roku 1510 (Mariacher 1963, obr. C na s. 62). Veľmi pravdepodobne bola i bratislavská lampa vyrobená priamo v Benátkach niekedy v 16. st.

Okenné sklo bolo najpočetnejšie zastúpeným druhom skla v súbore. Spolu sa našlo 169 fragmentov a 1 celý terč. Všetky terče boli vyrobené korunovou technikou z bezfarebného skla. Ich vysoký počet svedčí o tom, že zasklené okná na Bratislavskom hrade boli bežné a zrejme sa i často opravovali a vymieňali. Písomnými správami máme zasklievanie okien na Slovensku doložené už na začiatku 14. st. (Sághelyi 1938, s. 55).

Záver: Súbor skla z Bratislavského hradu je zatiaľ jediný z publikovaných náleзов v Československu, ktorý pochádza z prostredia kráľovského paláca. Pozoruhodný je najmä rozmanitosťou zastúpených druhov skla. Popri domácich výrobkoch bežne používaných i mimo palácového prostredia (lekárnická banka, guľovitá a hruškovitá fľaša, kurtolfy s jednorúrkovými hrdlami, čiaška s nôžkou vytvorenou z viacnásobne ovinutej sklenej nite, valcovité a kónické poháre, okenné sklo) nachádzame pomerne veľké množstvo importovaných luxusných talianskych predmetov (dvojkónická fľaša, kanvica, flakónik, pohárik z mangánového skla, úlomky ladového skla, lampa). Od domácich výrobkov sa výrazne odlišujú kvalitou skloviny. Nakoniec sa tu vyskytujú nádoby ovplyvnené benátskymi vzormi, ktorých kvalita skloviny a chápanie vzoru prezrádza, že ich vyrobili domáci majstri (pohár s nápisom HONOR, pohár na nôžke s polguľovitou kupou, rebrovaná kužeľovitá nôžka, **pohár** na bulustrovej nôžke).

b

0

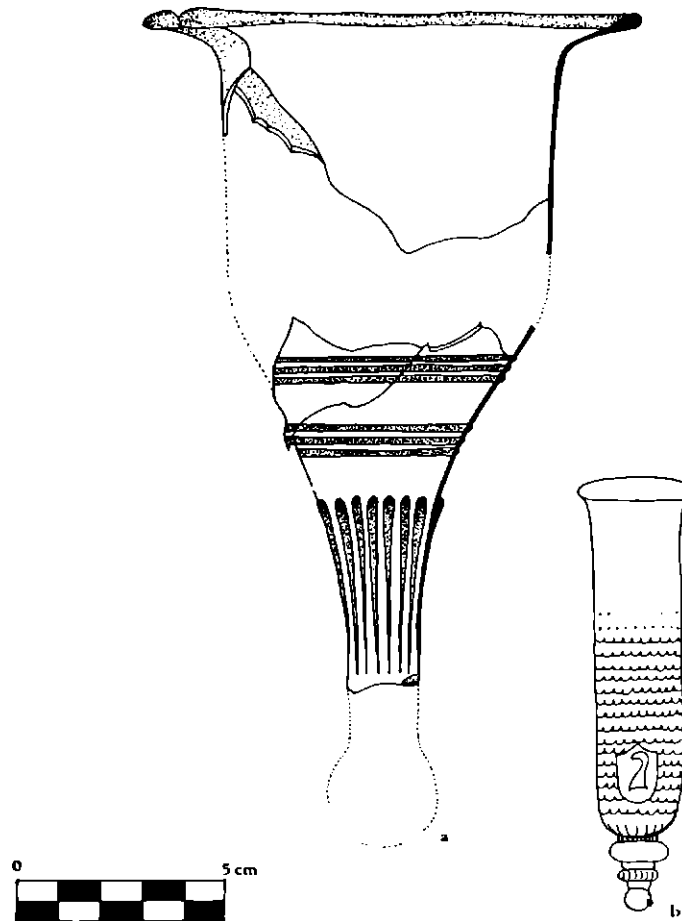
5 cm

Obr. 16. a, b — fragmenty z tzv. jadového skla.

Tvarová rozmanitosť súboru vyplýva predovšetkým z vtedajšieho významného postavenia Bratislavského hradu, ktoré presahovalo úzky regionálny rámec. Široká škála druhov súvisí do istej miery i so širším časovým záberom súboru. Najstaršie tvary možno datovať do 14. st. (napríklad dvojkónickú fľašu), najmladšie do 1. pol. 17. st. (pohár na balustrovej nôžke).

Súbor skla z hradu sa zložením výrazne odlišuje od ostatných nálezov skla zo stredovekej Bratislavy. Veľmi zreteľne sa prejavuje skutočnosť, že ide o súbory z rôznych sociálnych prostredí. Len veľmi málo tvarov bolo spoločných (napríklad fľaše). Medzi nálezmi z hradu sa vôbec nevyskytujú poháre s nálepmi (nuppenbechery), hoci tento typ nádoby stretávame na viacerých náleziskách v meste v hojnom počte (Stará radnica, Academia Istropolitana, nám. 4. apríla, Jiráskova ul. a iné). Sústreďujú sa tu však rôzne typy pohárov na nôžkach, tvarom príbuzné benátskym nádobám, ktoré sa v mestskom prostredí objavujú len zriedkavo.

Obr. 17. a — lampa, b — lampa vyrobená v Benátkach na prelome 15. a 16. storočia.

Nálezy skla z Bratislavského hradu sú významné i tým, že je medzi nimi množstvo domácich výrobkov. Široké využívanie domácich produktov v palácovom prostredí svedčí o vyspelej sklárskej činnosti na území Slovenska, najneskôr od 14. st. Jej existenciu potvrdili i rozbery nálezov skla z Bratislavy-Starej radnice, Bratislavy-západného suburbia, z Filakovského a z Kežmarského hradu, z Trnavy, Krásnej nad Hornádom a z ďalších lokalít.

Literatúra

1. ANDELIČ, F., 1975: Un aperçu de la typologie du verre medieval en Bosnie et en Hercegovine. In: *Srednovokovno staklo na Balkanu (V—XV v.)*, Beograd, s. 167—175.
2. BARRELET, J., 1953: *La verrerie en France de l'époque gallo-romaine à nos jours*, Paris.
3. BARRINGTON HAYNES, E., 1948: *Glass through the ages*, Suffolk.
4. BAXA, P., 1977: Archeologický výskum historického jadra Bratislavy v roku 1976, *AVANS v roku 1976*, Nitra, s. 49—54.
5. BAXA, P., 1980: Výskumy a nálezy v historickom jadre Bratislavy, *AVANS v roku 1978*, Nitra, s. 39—42.
6. BORSOS, B., 1963: *Die Glaskunst im alten Ungarn*, Budapest.
7. BORSOS, B., 1974: *A magyar üvegművészet*, Budapest.
8. BREMEN, W., 1964: *Die alten Glasgemälde und Hohlgläser der Sammlung Bremen in Krefeld*, Köln.
9. CIEPIELA, S., 1968: Późnośredniowieczne naczynia szklane z Plocka, *Kwartalnik historii kultury materialnej XVI*, s. 347—360.
10. CNOTLIWA, E., 1981: Szkło z XVI—XVIII wieku z Zámku Książ w Pomorskich w Szczecinie, *Materiały Zachodniopomorskie XXVII*, s. 331—381.
11. ČERNÁ, E., 1976: Stredoveké sklo z hrádka „Kulatý kopec“ v zaniklé vsi Koválov, *Archaeologia Historica 2*, s. 161—166.
12. DEXEL, W., 1973: *Das Hausgerät Mitteleuropas*, Berlin.
13. DRAHOTOVA, O., 1982: *Europäisches Glas*, Prag.
14. *Essen und Trinken, Feuer und Licht; Katalog des Tirolers Volksmuseums Innsbruck 1983*.
15. FRICKY, A., 1964: Zaniknuté sklárne v okolí Bardejova, *Vlastivedný časopis XIII*, s. 164 až 169.
16. FRYDA, F., 1979: Stredoveké sklo v Západných Čechách, *Sbomik Západočeského muzea v Plzni, Historie II*, Plzeň, s. 7—78.
17. FURYOVÁ, K.—JANOVIČKOVÁ, M., 1984: Nálezy stredovekého skla na výskume v Košiciach — Krásnej nad Hornádom, *Zborník prác Ľudmily Kraskovskej, Bratislava*, s. 284—298.
18. FURYOVÁ, K.—JANOVIČKOVÁ, M., 1986: Stredoveké sklo v zbierkach Archeologického ústavu SNM, *ZbSNM LXXX, História 26*, s. 181—213.
19. GARÁDY, S., 1943: Budapest székesfőváros területén végzett középkori ásatások összefoglaló ismertetése (1931—1941), *Budapest Régiségei XIII*, s. 167—254.
20. GASPARETTO, A., 1958: *Il vetro di Murano, Venezia*.
21. GASPARETTO, A., 1975: La verrerie vénitienne et ses relations avec le Levant Balkanique au moyen âge: In: *Srednovokovno staklo na Balkanu (V—XV v.)*, Beograd, s. 143—155.
22. GYÜRKY, K. H., 1971: Glasrunde aus dem 13.—14. Jahrhundert im mittelalterlichen Dominikanerkloster von Buda, *AAH XXIII*, s. 199—220.
23. GYÜRKY, K. H., 1974: Venezianische und türkische Importartikel im Fundmaterial von Buda aus der ersten Hälfte des 16. Jhs., *AAH XXVI*, s. 413—423.
24. GYÜRKY, K. H., 1982a: Középkori üvegleletek Budáról (Rekonstrukciós módszerek), *Communicationes archaeologicae Hungariae I*, s. 153—165.
25. GYÜRKY, K. H., 1982b: Forschungen auf dem Gebiete des mittelalterlichen Buda: ein unbekanntes Wohnhaus und der Ursprung eines Destillierkolbens, *AAH XXXIV*, s. 177—211.
26. GYÜRKY, K. H., 1985: A 13.—14. század üvegtípusai a Budai régészeti leletanyagban, *Budapest Régiségei XXVI*, s. 49—62.
27. HEJDOVA, D.—REICHERTOVA, K., 1982: Glashütte im ehemaligen Agneskloster in Prag, *Glasrevue XXXVII*, č. 2, s. 10—15.
28. HEITTES, K., 1973: Benátské sklo, In: *Velká doba italského umění ohně — katalog výstavy UPM v Praze*, Praha.
29. HOLL, I., 1966: *Mittelalterliche Funde aus einem Brunnen von Buda*, Budapest.
30. HOLL, I., 1978: Glasfunde des 15.—16. Jahrhunderts aus dem Hause eines Patriziers in Sopron (Ungarn), *Zeitschrift für Archeologie des Mittelalters 6*, s. 95—103.

31. HONEY, W. B., 1946: Glass, London.
32. JANTZEN, J., 1960: Deutsches Glas aus fünf Jahrhunderten, Düsseldorf.
33. KÄMPFER, F., 1966: Viertausend Jahre Glas, Dresden.
34. KÄMPFER, F., 1977: Becher, Humpen, Pokale; Leipzig.
35. KOL. AUTOROV, 1974: Polskie szkło do połowy 19 wieku, Wrocław Warszawa-Kraków—Gdańsk.
36. KOL. AUTOROV, 1985: Dějiny hmotné kultury, Praha.
37. LAPPE, U., 1978: Eine Kloake des 17. Jhs. aus der Altstadt Jena, AuF XXIII, s. 249-256.
38. LEHEČKOVÁ, E., 1975: Nové nálezy středověkého skla z Kutné Hory, PAM ARCH LXVI, č. 2, s. 450-485.
39. MARIACHER, G., 1963: Vetři italiani del Rinascimento, Milano.
40. MARIACHER, G., 1966: L'arte del vetro Dall'antichità al Rinascimento, Milano.
41. MESZÁROSOVÁ, K., 1983: Nález stredovekého skla v Trnave, ZbSNM LXXVII, História 23, s. 117-130.
42. NAWROLSKI, T., 1973: Klasztor cysterek w Cedyni, pow. Chojna, w świetle badań archeologicznych, Materiały Zachodniopomorskie XIX, s. 271—385.
43. PLACHÁ, V.-NECHVÁTAL, B., 1980: Stredoveké sklo z Bratislavy (Súbor zo Starej radnice), PAM ARCH LXXI, č. 2, s. 433-463.
44. POKLA, B., 1971: Kežmarok — výsledky historicko-archeologického výskumu, Bratislava.
45. RADEMACHER, F., 1933: Die deutschen Gläser des Mittelalters, Berlin.
46. RUTTKAY, A., 1982: Správa o zisťovanom výskume v Moravoch nad Váhom, AVANS v roku 1981, Nitra, s. 247—256.
47. SÁGHELYI, L., 1938: A magyar üvegesipar története, Budapest.
48. SCHADE, G., 1968: Deutsches Glas von den Anfängen bis zum Biedermeier, Leipzig.
49. SCHLOSSER, J., 1965: Das alte Glas, Braunschweig.
50. SCHMIDT, R., 1912: Das Glas, Berlin.
51. SCHÜTTE, S., 1976: Mittelalterliches Glas aus Göttingen, Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters 4, s. 101-117.
52. ŠEBELA, L.—VANĚK, J., 1985: Hromadný nález ze studny v areálu bývalého bratrského sboru v Ivančicích, Ivančice.
53. WEISS, G., 1966: Ullstein Gläserbuch, Ullstein-Berlin-Frankfurt am Mein.

Zusammenfassung

Die Glaskollektion aus der Preßburger Burg

Die Glaskollektion aus der Preßburger Burg bilden 210 Scherben und ein kleines Gefäß. 80 % der Scherben gehörten zu Fensterscheiben. Das Material wurde an einer einzigen Stelle — einem hohlen Raum gefunden, der anlässlich des Pálffy'schen Umbaus der Burg in den Jahren 1635 bis 1649 gemauert wurde. Dadurch ist die obere Grenze für die Datierung der Kollektion festgelegt. Die Kollektion ist einzigartig, weil sie aus der Umgebung des Königspalastes stammt. Dies machte sich durch die große Vielfalt der Hohlglasarten bemerkbar. Die ältesten Formen werden in das 14., die jüngsten in die 1. Hälfte des 17. Jahrhunderts datiert. Neben den Importstücken des Venezianer Luxusglases ist in der Kollektion eine Menge von heimischen Erzeugnissen vertreten, was die entwickelte Glasproduktion in der Slowakei seit dem 14. Jahrhundert beweist. Das hohe Niveau der Glasproduktion bestätigten auch weitere publizierte Glasfunde aus der Slowakei.

Abbildungen:

- Abb. 1. a — Apothekerphiole, b — doppelkonische Flasche, c — kleinere birnenförmige Flasche.
- Abb. 2. Größere birnenförmige Flasche.
- Abb. 3. Flasche mit Kugelkörper.
- Abb. 4. Flasche mit Kugelkörper.
- Abb. 5. a, b, c, d — Torsos von „Kutrolfen“.
- Abb. 6. Verzierter „Kutrolf“.
- Abb. 7. Kanne.
- Abb. 8. a, b — kleiner Flakon, c — Becher mit Füßchen aus einem spiralmäßig gewickelten Faden, d — kleiner Pokal aus Manganglas.
- Abb. 9. Zylindrischer Pokal auf niedrigem kegelförmigem Füßchen.
- Abb. 10. Konischer Becher auf niedrigem kegelförmigem Füßchen.
- Abb. 11. a — Fragment eines gerippten Füßchens, b — Fragment eines zylindrischen Pokals auf niedrigem kegelförmigem Füßchen.

- Abb. 12. a — Konischer Pokal auf hohem Füßchen, b - Pokal auf Füßchen.
Abb. 13. Pokal mit einer Aufschrift: HONOR.
Abb. 14. Pokal auf doppelkegelförmigem Füßchen.
Abb. 15. a — Rand mit senkrechten Rippen, b — Fragment mit einer senkrechten Rippe und einem horizontal angeschmolzenen Faden, c, d — Fragmente mit optischem Rautendekor, e — Rand mit optischem Dekor aus ovalen Knubben.
Abb. 16. a, b — Fragmente aus sog. Eisglas.
Abb. 17. a — Lampe, b — Lampe, hergestellt in Venedig um die Wende des 15./16. Jahrhunderts.

